

Rozhovor č. 1

Respondent: Iveta PAPE

Vzdělání: Pedagogická fakulta Prešov

Pracovní pozice: Učitelka na I. stupni a zástupce ředitelky školy

Aprobace: Učitelství I. stupeň

Délka praxe: 30 let – učitelka elementaristka

Souhlas s pořízením audio nahrávky rozhovoru: ANO

Souhlas s uvedením jména v diplomové práci: ANO

1. VÝZKUMNÁ OTÁZKA

JAKÉ JSOU Z POHLEDU PEDAGOGA NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINY ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ V PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ?

1.1 NAKOLIK, PODLE VAŠEHO NÁZORU, HRAJÍ V NEÚSPĚŠNOSTI SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ ROLI PRVKY TRADIČNÍ ROMSKÉ KULTURY?

Jo, hmm, PAPE: *nevím, zdali hrají nějakou roli, a jestli hrají vůbec jako negativní roli. Myslím si, že, mm, asi bychom se měli už oprostít od toho, kdo z jaké kultury pochází, protože povinná školní docházka je povinná u nás pro všechny děti, bez ohledu na to, z jaké kultury pochází, a odvolávat se na to, že jsou děti romské neúspěšné, protože jsou, hm, Romové, nebo že tam hraje roli nějaká jiná kultura než většinová, je trošku alibismus, z mého pohledu. Samozřejmě, že PAPE: řekla bych, že důvodem, že jsou neúspěšní, že jsou Romové. Ale kultura jako taková nemůže být důvodem neúspěchu, přece.*

Okomentoval(a) [RK1]: PAPE: Není prokázáno, že prvky tradiční romské kultury mají vliv na neúspěšnost ve vzdělávání romských žáků

1.2 NAKOLIK, PODLE VAŠEHO NÁZORU, HRAJÍ V NEÚSPĚŠNOSTI TĚCHTO ŽÁKŮ ROLI SOCIOEKONOMICKÉ BARIÉRY?

Proč jsou neúspěšní. A myslím si, že PAPE: *je trošku jako problematické konkrétně pojmenovat ty, jo. Říká se, že je to PAPE: nízká úroveň vzdělání jejich rodičů, že to je to, že nemají práci, že vyloučených komunitách, že vzdělání není pro ně hodnota, nebo na tom žebříčku hodnot je někde vzadu, na konci, dejme tomu. Jo, ekonomické poměry Romů, a pojďme říct třeba chudých Romů, m vliv na to, jakého vzdělávání dosahují jejich děti a také chybí motiv k tomu, vzdělávat se, protože cesta ke vzdělávání je strašně dlouhá a složitá... a stojí peníze.*

Okomentoval(a) [RK2]: PAPE: Neúspěšní jsou proto, že jsou Romové, jejich kultura za to nemůže

Okomentoval(a) [RK3]: PAPE: Socioekonomické bariéry jsou hlavní problém

Okomentoval(a) [RK4]: PAPE: Je těžké pojmenovat socioekonomické bariéry

Okomentoval(a) [RK5]: PAPE: Chudoba některých romských rodin má vliv na úspěšnost ve vzdělávání. Cesta k vzdělání je dlouhá a stojí peníze

1.3 JAK JE, PODLE VAŠEHO NÁZORU, NEÚSPĚCH SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ OVLIVNĚN NÍZKOU ÚROVNÍ MOTIVACE A MALÝM DŮRAZEM VZDĚLÁVÁNÍ ZE STRANY JEJICH RODIČŮ?

Velké. PAPE: *Motivace v konání jakéhokoliv člověka je prostě prioritou. Když nemáme motiv něco dělat, neděláme. Když jako nemáme motiv se učit anglicky, tak se neučíme. PAPE: Nebo se učíme tu a tam, jako špatně, to znamená, mm, když není motiv podporovat děti ve vzdělávání, tak prostě se učit ty děti nebudou, nebudou chodit pravidelně do školy, nebudou podávat výkon, nebudou si plnit povinnosti související s povinnou školní docházkou, prostě motiv je základ. No, a jakmile máme motivaci, tak děláme. Čím větší motivace, vnitřní, i ta z venku když k nám přichází, tím lepší výkon podáváme, tím jako se snažíme, když chceme hodně peněz, tak hodně pracujeme. Ten motiv, nebo PAPE: *motiv je důležitá pro všechny lidi a pro romské žáky obzvlášť.**

Okomentoval(a) [RK6]: PAPE: Motivace je motorem lidského konání

Okomentoval(a) [RK7]: PAPE: Motivace jako základní podmínka pro vzdělání

Okomentoval(a) [RK8]: PAPE: Motivace vnitřní i vnější, peníze

Okomentoval(a) [RK9]: PAPE: Motivace romských žáků je obzvlášť důležitá

1.4 NAKOLIK, DLE VAŠEHO NÁZORU, MOHOU KULTURNĚ SOCIÁLNÍ STATUS A RODINNÉ PROSTŘEDÍ OVLIVŇOVAT CELKOVÝ INTELEKTOVÝ VÝKON ROMSKÝCH ŽÁKŮ?

No, těžko říct. Asi, asi hodně, já bych řekla, že děti, které žijí v podnětném prostředí, ale pozor; PAPE: to neznamena, že děti z chudých rodin, kde je málo peněz, kde se žije bídne, nemůžou mít podnětné prostředí. Můžou, jo. To se vůbec nevylučuje, A i ta motivace tam může být docela silná, ale já bych to ale nebrala jako mantru, že když je někdo chudý, bydlí ve vyloučené komunitě, že nemůže mít, ehm, podnětné prostředí a podpoří děti, ale jestli ta motivace chybí, a je to strašně těžké pro ně, tak ti rodiče to v Neříkám, že všichni. Moje maminka je ze 4 dětí a je narozená v roce 49, takže po válce. Bydleli na v Slovenska, v malinké osadě za vesnicí. A ona vystudovala vysokou školu, to znamená, její maminka byla negramotná, neuměla číst, psát. Vlastně její děti naučily ji číst a psát, jo. Ona byla v podstatě druhá nebo třetí ve vesnici, a ne v romské komunitě, ale ve vesnici, která šla studovat na vysokou školu. To znamená, můj tatínek je ze 7 dětí a je nejstarší, je ročník 44 a chodil na gymnázium do okresního města, chodil pěšky bosky a boty si obouval až v okresním městě. To znamená, a tam taky nebyla motivace PAPE: rodiče byli negramotní, jako ze strany rodičů, a to prostředí bylo, tak jak jste řekl, sociálně-kulturně znevýhodněné děti. A tehdy byly i ostatní děti na vesnici na východě Slovenska sociálně a kulturně znevýhodněné oproti dětem z Bratislavy nebo z Prahy. Ale prostě byly podmínky, nebo někdo vytvořil podmínky, těžko říct, jak to bylo, aby ty děti měly vnitřní motivaci, že chtějí, a ti rodiče vytvořili minimální podmínky na to, aby se to p To znamená, PAPE: dbali na to, aby děti chodily do školy, a pak už – děj se vůle boží. A prostě, ty daly. Myslím si, že vymlouvat se zase, že nemůžou, protože je liché, jak tenhle argument jako ne neuznávám ... a nebo jenom částečně, protože já jsem z oblasti severovýchodního Slovenska, kde mnoho lidí, kteří jsou starší než já, a to mi je 55 let, a jsou starší o 10, o 15 let, Romové z osa vystudovali na tehdejší dobu – vysokou školu. No, jenom z toho okresního města, kde já jsem, jich znám, možná 20, nebo z toho kraje. A to byla doba, to byla 50. léta. Takže, PAPE: myslím si, že my jsme se od těch 50. let hodně posunuli, a jestli se budeme vymlouvat, že to není proto, že brání tomu nějaké znevýhodnění sociálně, kulturně – že to je výmluva, že to jako ...to by pak muselo platit pro všechny. Jo. A kdyby to platilo pro všechny, a tady by nebyl žádný vysokoškolsky vzdělaný Rom, nebo středoškolsky, nebo...tak jako to bych. brala. PAPE: To bychom pak mohli říct, jo prostě...je tady rasismus, segregace, je tady...ale jestli to neplatí pro všechny, tak jako třeba to bylo v Jihoafrické republice, že nemohl, nebo v 50. letech, černoši v Americe, tak řeknu ano. Ale jestliže je tolik výjimek, to znamená, že někde, že neříkáme úplně pravdu, že jako ty věci jsou trochu jinak.

Okomentoval(a): [RK10]: PAPE: Chudé podmínky neznamenaají apriori nepodnětné prostředí

Okomentoval(a): [RK11]: PAPE: Mezi intelektovým výkonem a motivací je úzká souvislost

Okomentoval(a): [RK12]: PAPE: Negramotnost rodičů a sociální a kulturní znevýhodnění nemusí být překážkou pro intelektový vývoj

Okomentoval(a): [RK13]: PAPE: Ke školnímu úspěchu vede cesta jen přes pravidelnou docházku do školy

Okomentoval(a): [RK14]: PAPE: Sociálně kulturní znevýhodnění je výmluva

Okomentoval(a): [RK15]: PAPE: Segregace tady je, ale neplatí pro všechny, důkazem jsou vzdělaní Romové

2. VÝZKUMNÁ OTÁZKA

NAKOLIK OVLIVŇUJE JAZYKOVÁ BARIÉRA A ROMSKÝ ETNOLEKT VZDĚLÁVACÍ VÝSLEDKY ROMSKÝCH ŽÁKŮ?

2.1 JAK OVLIVŇUJE, Z VAŠEHO POHLEDU PEDAGOGA, ÚSPĚŠNOST ROMSKÝCH ŽÁKŮ VE VZDĚLÁVACÍM PROCESU ZÁKLADNÍ ŠKOLY JAZYKOVÁ BARIÉRA A ROMSKÝ ETNOLEKT?

To je PAPE: alfa omega všeho. To je tam v tom, v tom etnolektu, v tom jazyku, v tom, jakože budeme tomu říkat, že etnolekt je nějaký druh jazyka, ne, který slouží k dorozumívání se, to je alfa omega celého pro Je třeba si ale říct, jestli se ještě dnes mluví v Čechách, jestli PAPE: Romové mluví etnolektem. J poslouchám Romy v Praze, tak říkám ano. A jsou to třeba mí vrstevníci nebo mladší, jo. To znamená tady etnolekt, ale je tady několik etnolektů, jako je jich spousta. Já bych řekla, že úplně jiným etnolektem mluví Romové na Ostravsku, úplně jiným mluví v Ústí nad Labem, úplně jiným mluví v Praze a úplně jiným mluví třeba v Praze v Nuslích a v Praze na Žižkově. Ještě tak bych to řekla. Pak jsou tady ještě Olašští Romové, kteří mluví úplně jinak, a těm nerozumíme my, jo, původní slovenští Romové, takže tady je několik,

Okomentoval(a): [RK16]: PAPE: Chybně naučený vyučovací jazyk je alfou i omegou úspěšného vzdělávání romských žáků

řekla bych etnolektů , a tohle je prostě ten největší problém ve vzdělávání, protože v současné době několik let, ale i předtím, jo, prostě PAPE: škola je založená na, na tom, že mluvíme spolu, že komunikujeme to vzdělávání naše je založené na tom, že čteme, že čteme, teď se hodně mluví, čtenářská gramotnost, že čteme s porozuměním všechny texty, ne jenom literární, ale všechny. Ale PAPE: když nerozumíte, h % textu, tak jak můžete chápat to, co čtete, nebo to, co slyšíte. A když jste někde, kde se mluví jazykem, kterému nerozumíte, a někdo po vás chce, abyste reagoval, abyste v tom jazyce mluvil, psal, podal výkon, tak...to je strašně stresující. Představte si, že vy byste byl někde na čínské konferenci, učíte se čínštinu rok a půl nebo dva a chtějí po vás, abyste rozuměl, dělal si poznámky a pak se k tomu ještě vyjádřil. Veřejně. Prostě to nejde, to jsou tak stresující situace, pro děti, PAPE: děti jsou trestané za to, špatnou známkou, ehmm, já nevím, zesměšňováním, ty to zase neumíš, proč to nemáš, jak to, že neumíš, přece rozumíš, rozumět v hovořené řeči neznamená, že chápu všechny konotace toho jazyka, že rozumím textu v učebnici. A to je ten hlavní problém. PAPE: Já to teď třeba vidím...v souvislosti s ukrajinskými žáky. Co všechno se dělá aby porozuměli, aby se naučili česky. My ani nevíme, jestli ty děti tady zůstanou, ale najednou učebnice, ukrajinské učebnice, ukrajinské materiály, česko-ukrajinské slovníky pro školy, kde jsou věci ze školního prostředí, jo, kurzy češtiny pro děti, doučování...proč jsme tohle nedělali už 30 let pro romské děti. My PAPE: musíme k těm romským žákům přistupovat jako k žákům, kteří mluví jiným mateřským jazykem, odlišným mateřským jazykem, to je ta zkratka OMJ, která se teď hodně používá v souvislosti s ukrajinskými žáky, a dokud jako nebudeme přistupovat k nim, jako k dětem, které neumí česky, a už v první třídě prostě budeme chtít výkon v češtině, ve spisovné češtině, ve vyučovací češtině, tak se prostě nepohneme. Protože škola je o tom, že rozumíš, že prostě umíš, že rozumíš. A jestliže nerozumíš, tak nebudeš umět, (pauza) to je prostě alfa omega. PAPE: to říkám už 30 let, že jestliže děti nebudou rozumět českému jazyku, a nebudou ho umět používat tak, jako průměrné české dítě, no tak nemůže podat výkon jako průměrné dítě. Protože to je jako, to je základ. (pauze) Nedá se svítit. Jako můžeme, můžeme tam nasekat asistenty, můžeme tam dát, já nevím, jaké odborníky, ale evidentně prostě historie ukazuje, že i 30 let po revoluci motáme v kruhu a pořád říkáme, že PAPE: integrace ani inkluze se moc nepovedla, žáci jsou neúspěšní, protože nedosahují toho, co my jsme si mysleli, že by dosáhnout mohli. V podstatě integrace nepodařila, jo, proto jsme přistoupili k inkluzi, ale inkluze se taky moc nepovedla, ještě nikdo nevyhodnotil integraci, já na to furt čekám, kolik peněz se tam nasypalo, že vlastně, jestli to bylo efektivní, ale fajn si říct, že nebylo a proč, abychom se poučili z těch chyb. No, ale myslím si, že alfa omega prostě...jazyk. A jenom taková...proč to tak je, jo...pochopit tu češtinu, já to často říkám, že je PAPE: si třeba uvědomit například, že čeština má tři rody, ale romština, romský jazyk má jenom dva. Mužský a ženský, chybí střední rod. To znamená skladba, stavba jazyka je úplně někde jinde než, než, prostě, a to jedno, že to je etnolekt, že to není jako klasický romský jazyk, prostě, jo a ještě si třeba uvědomit, že jestliže děti mluví etnolektem a nebo třeba ještě mluví, já nevím, třeba maďarsky, jo, tak že ta spisovná čeština je vlastně třetí jazyk, že to je jako cizí jazyk, co se týče gramatické stavby něčeho takového, já nejsem lingvistka, ale prostě každý, každý jazyk má nějakou stavbu, nějakou strukturu, a my se ji učíme, jo, my se učíme už ve třetí třídě podstatná jména, přídavná jména, slovesa, určujeme rod, mužský, ženský, střední, a tak dál, no jo, ale v etnolektu nebo v romštině klasické není střední rod.....Tak to jako chápání toho jazyka, prostě úplně někde jinde, než si klasický český učitel myslí, že se postaví, bude mluvit pomalu, nahlas, artikuluje, dá obrázky, a že se dítě naučí. Ale není to pravda. Není. PAPE: Jestli nebudeme k těm dětem přistupovat s respektem, nechci říct, že k cizojazyčným, ale k dětem, které neumí spisovný český jazyk, neznají jeho strukturu, jo, stavbu, tak prostě ty děti nebudou úspěšné.

Okomentoval(a): [RK17]: PAPE: Neexistuje jen jeden etnolekt to je problém

Okomentoval(a): [RK18]: PAPE: Školní prostředí je založeno na komunikaci

Okomentoval(a): [RK19]: PAPE: Za jazykové nedostatky jsou žáci bezdůvodně trestáni

Okomentoval(a): [RK20]: PAPE: Podmínky výuky jazyka ukrajinských žáků jako kontrast

Okomentoval(a): [RK21]: PAPE: K romským žákům se musí přistupovat jako k žákům s OMJ

Okomentoval(a): [RK22]: PAPE: Pokud romské děti nebudou rozumět a užívat český jazyk nepomůžou ani asistenti

Okomentoval(a): [RK23]: PAPE: Integrace ani inkluze se moc nepovedla

Okomentoval(a): [RK24]: PAPE: Český jazyk je lingvisticky naprosto odlišný od romštiny i od etnolektu

Okomentoval(a): [RK25]: PAPE: Pedagog musí vést edukaci romských žáků s vědomím jejich nedostatečných jazykových kompetencí

3.VÝZKUMNÁ OTÁZKA

JAKÉ OSOBNOSTNÍ A PROFESNÍ DISPOZICE PEDAGOGA MOHOU POMÁHAT V REDUKCI BARIÉR VE VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ?

3.1 JAKÁ KRITÉRIA BY MĚLA SPLŇOVAT OSOBNOST PEDAGOGA PRO ÚSPĚŠNÉ VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH ŽÁKŮ A SPOLUPRÁCI S RODIČI A KOMUNITOU?

PAPE: No, chtěli bychom po těch učitelích hodně, aby učili, ještě aby spolupracovali s rodiči a s komunitou a aby jako věděli jak na ně, jo, v uvozovkách. Mně by stačilo, kdyby ti učitelé byli empatičtí a byli odborníci.

A to stačí. To je, prostě, to stačí, jo **PAPE:** Víím, co mám ve třídě, jaké mám žáky, víím, proč je...přistupuju k tomu, jako, jo, je to situace, se kterou já se musím poprat, nebudu si každý den stěžo

je to těžké a jak to prostě nejde, ale nacházím, a tady je už ta odbornost, nacházím metody, formy, prostředky...mmm, jak to udělat tak, aby to šlo. Ale bez znalostí. **A PAPE:** znova jsme u toho jazy znalosti toho, že já si udělám takovou rešerši, že co to dítě umí... To jako nikdo nedělá, jo. Ono, on mluví, ono nějak reaguje, tak přece musí se to naučit a musí tomu rozumět. Ale to chce jako rešer

jednotlivě, jakoby, jak to říct, nějaké kognitivní oblasti, jo, co, co je schopno to dítě v šesti, sedmi letech jako

zvládnout, když dostatečně nerozumí vyučovacímu jazyku. **A jestliže ti PAPE:** učitelé budou počítat prostě žije v Čechách, chodil do české, do nějaké školky, měl tam asistenta, nebo chodil do ne komunitního klubu, nebo přece se mu tam věnovali, jde do školy, má to umět, no, mělo by, ale neumí, plakat nad tím, že to neumí, to nepomůže, to nepomáhá. Ale kdyby byl ten učitel připravený a věděl,

má udělat, myslím si, že by se ty věci mohly začít měnit, ale myslím si, že to ti učitelé neumí. Já to ted' u nás třeba ve škole. Stačí, že v první třídě se ukáže, že dítě má vývojovou dysfázii, že už ted' se u

že bude dyslektik, nebo, a už je problém, že má nějakou poruchu učení, a to je běžné české dítě, a už je problém. Natož **PAPE:** romské dítě, kór, když má ještě náběh na dyslexii, dysgrafii a k tomu je ještě romské, to prostě...šilené kombinace, které běžná učitelka, elementarista, není schopná zvládnout. Není.

3.2 JAKOU ROLI HRAJE V EDUKACI ROMSKÝCH ŽÁKŮ PROFESNÍ PŘÍPRAVENOST PEDAGOGA? PROFESNÍ ROZVOJ PEDAGOGA?

To je to, o čem jsme ted' také mluvili. Velkou. Profesionální připravenost pedagoga hraje klíčovou roli při edukaci romských žáků a je zcela zásadní. Protože **PAPE:** on musí být profesionál i pro tyto děti, jo. On nemůže říkat – já prostě nevím, jak to mám udělat. To nejde, jo. On si musí umět poradit, ale, hmmm, pro

je, že fakulty zatím neumí připravit pedagogy na edukaci žáků s deficitem vyučovacího jazyka. Rozumím tomu, že asi, hmm, fakulty, hm, to neumí. Já myslím že, já myslím, že to pořád ještě neumí, nepracují s tím, že nepřístupují k těm dětem, jak už jsem říkala, že jsou to děti, které neumí česky, protože jim se zdá, že umí, protože mluví tím etnolektem, jo, ale to pochopí jenom lingvista, co to vlastně je, že to je

něco strašného. Já, když jsem přijela ze Slovenska, před 25 lety a slyšela jsem, jak mluví v etnolektech, tak jsem jim říkala – já s vámi nemohu mluvit, buď mluvíte se mnou česky anebo rom. čím vy mluvíte, já tomu nerozumím, mě to znervózňuje, já nevím, v jakém jazyce ode mě očekáváte od

Já, a neuměla jsem tehdy česky, takže, ale uměla jsem, ale ne dobře, ale měla jsem tu češtinu naposlouchanou. Hm, ale já jsem absolutně nechápala, co to je za jazyk. A říkala jsem si, proboha, vy žijete celý život v Praze, kde je tolik škol a vysoká škola, a všechno, a vy neumíte česky, ale vy neumíte ani romsky, no. A ten, jak to, to je prostě šilený, ten etnolekt, to je něco šileného, to nemá žádnou strukturu, to nemá žádná pravidla, to nemá žádnou gramatiku, to si každý mluví, jak chce, jaké slovo ho zrovna napadne, tak

řekne, jo.**PAPE:** A kdyby tohle učitelé pochopili, že ty děti vyrůstají v takovém prostředí, jazykovém, by jako pochopili, proč ty děti nemluví česky, nerozumí tomu, co říká, ten učitel. (pauza) To je asi, as **PAPE:** Je nutné prostě připravit pedagogy na to, že tam není, problém není, že jsou z chudých

problém není, že rodiče jsou nezaměstnaní, problémem nemusí být ani to, že bydlí někde za měst v nějaké vyloučené lokalitě, ale problém je to, že dítě nerozumí,

Okomentoval(a): [RK26]: PAPE: Učitel romských žáků musí být empatický a odborník

Okomentoval(a): [RK27]: PAPE: Učitel, který přichází do kontaktu s romskými žáky je postaven do netypických situací, v nichž musí nacházet řešení

Okomentoval(a): [RK28]: PAPE: Pedagog musí chápat specifika romské kultury a tradic, včetně jejich jazykové nedostatečnosti, musí být schopen efektivně s romskými žáky komunikovat

Okomentoval(a): [RK29]: PAPE: Učitel se má naučit romské žáky chápat, a ne je měnit

Okomentoval(a): [RK30]: PAPE: Specifické poruchy učení u romského žáka spolku s nezvládnutým vyučovacím jazykem je pro elementaristu nezvládnutelný problém

Okomentoval(a): [RK31]: PAPE: Profesionální připravenost pedagoga hraje klíčovou roli při edukaci romských žáků, žáků se sociálním znevýhodněním a je zcela zásadní

Okomentoval(a): [RK32]: PAPE: Fakulty zatím neumí připravit pedagogy na edukaci žáků s deficitem vyučovacího jazyka

Okomentoval(a): [RK33]: PAPE: Profesionálně připravený pedagog musí pochopit proč romské děti neumí a nerozumí českému jazyku

Okomentoval(a): [RK34]: PAPE: Problémem selhávání ve vzdělávacím procesu romských žáků není prostředí ve kterém vyrůstají, ale že nerozumí.

4. VÝZKUMNÁ OTÁZKA

JAKÝM ZPŮSOBEM LZE REDUKOVAT KULTURNĚ PODMÍNĚNÉ BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ PROSTŘEDNICTVÍM PODPŮRNÝCH MECHANISMŮ VE ŠKOLE?

4.1 JAKÝ VLIV MAJÍ ASISTENTI PEDAGOGA PŘI REDUKCI KULTURNĚ PODMÍNĚNÝCH BARIÉR VE VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ?

Já jsem si k této otázce, ehmm, někde udělala poznámku, (pauza), že (pauza) co to je. Já jsem tomu trochu neporozuměla...proč bariéra. (Pauze) To, že pocházím z jiného PAPE: kulturního prostředí, nemusí být přece bariéra, to je prostě fakt, (smích)...pro mě, jo, přišli teď PAPE: ukrajinští žáci, tak to je fakt, z Ukrajiny, to znamená, nemůžou rozumět nebo umět česky, jo. Já to neberu jako překážku, to je fakt, i kulturně někteří jsou někde jinde, to je taky fakt, tak pojďme s tím pracovat jako s faktem, a ne jako s přek., bariéra je pro mě překážka, jo, a já, překonat překážku znamená, už to je jako překážka, překonat překážku (smích), ale pojďme s tím pracovat jako s faktem, pojďme si říct, co ty děti umí, co neumí, pojďme definovat jednotlivé problémy každého jednotlivého dítěte v té třídě, popišme ten problém a pojďme najít řešení, jak ten problém vyřešíme, jo? Můžeme vytvořit několik skupin, tak jak jsme to teď dělali ukrajinskými žáky a řekli jsme si, hele nebudou teď chodit na výtvarku, ale budou mít navíc hodiny jazyka. A to je jako, ty jo, to je teda něco, jo. Zařazovat, nebo dát těm dětem, u kterých já vidím, že je problém s porozuměním češtiny, neznalost češtiny, pojďme těm dětem od první třídy navýšit počet hodin českého jazyka, protože jestli to neuděláme, no tak ty děti budou na konci první třídy – už neúspěšné, no a o druhé, třetí, čtvrté nemluví. Ale já jsem to teď viděla u těch ukrajinských žáků, jak se prostě...jasně, tam je to trochu jiné, ale, ale, nezlehčovala bych to, tam taky jsou různé motivy, jo. Někteří vědí, že tady nezůstanou, a přece do té školy chodí a říkají si, no, k čemu mi bude ta čeština, já se vrátím na Ukrajinu, jo, a přesto do té školy chodí, podávají výkon a snaží se něco naučit. Jsou tací, kteří říkají, my už tady zůstaneme, tam jsou zase jiné motivy, mnohem silnější a jako makají a chtějí. Ale PAPE: pojďme to udělat přesně tak i u těch romských žáků, pojďme jim dát něco navíc, protože my vidíme, že to, co dostávají, prostě nestačí, jo, je to málo. Tak pojďme jim navýšit nějaký počet hodin, neříkám na úkor tělocviku nebo hudební výchovy, ale pojďme to udělat tak, že budou mít, já nevím, jazyky, hodiny konverzace nebo fakt to bude hodina českého jazyka, kde prostě ty děti budeme tu češtinu, do nich jako...smích... prostě máme je učit, učit, dokud prostě se nevyrovnej, jak říkám pořád, průměrnému českému dítěti. V tom může pomoci i asistent pedagoga, např. doučování. Prostě, jak my chceme porovnávat, nebo chceme, PAPE: můžeme chtít po nich to, co po českém dítěti, po českém žákovi, když to dítě nemluví spisovnou češtinou a nerozumí, to je prostě zvěrstvo, chtít po těch dětech, prostě stejný výkon, nebo aby se...jako přibližně stejný výkon. To nejde, já...já jsem z toho úplně nervní, protože mně přijde, že to je tak prostě jednoduché na pochopení, jo, pro učitele. Prostě, když mám dítě, které nerozumí a nemluví dobře česky, tak nemůžu po něm chtít to, co chci po českém žákovi, který rozumí a mluví česky. Asi tak.

Okomentoval(a): [RK35]: PAPE: Kulturní prostředí není jako fakt, hledejme řešení, ptejme se, co ti žáci umí a neumí.

Okomentoval(a): [RK36]: PAPE: Bariéry, překážky berme jako fakt, hledejme řešení, ptejme se, co ti žáci umí a neumí.

Okomentoval(a): [RK37]: PAPE: Dejme romským žákům více hodin českého jazyka a doučování s asistentem pedagoga

Okomentoval(a): [RK38]: PAPE: Po žákovi, který nemluví spisovnou češtinou nemůžeme chtít stejný výkon jako po žákovi z majoritní společnosti.

4.2 JAKOU SPECIFICKOU ROLI VE VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ MAJÍ ASISTENTI PEDAGOGA, POKUD JSOU SAMI ROMOVÉ?

No, (pauza) no, hmm, já jsem byla, když vznikali asistenti pedagoga v Čechách, tak já jsem byla u toho, jo. První asistenti pedagoga mi procházeli rukama, když to byla ještě, mmm pilo..., když to byla pilotáž. A, hmmm, já jsem s nimi vlastně začínala na Slovensku, když na „luniku“ vznikaly první přípravní třídy a první asistenti, tehdy to bylo ještě Československo a nikdo nevěděl, co to je nultý ročník a co to je asistent pedagoga v Československu. Hmm, má velký význam, tehdy, tehdy v té době to bylo prostě novum, bylo to supr, nikdo pořádně nevěděl, jak to má fungovat, jak to má vypadat, ale my jsme se učili za pochodu, mmm, myslím si, že jde o to, kde to je, v jaké lokalitě ten romský asistent je. PAPE: Myslím si, že pro romské děti je fajn, když ve škole je dospělý Rom a není ve funkci uklízečky nebo pomocné kuchařky, ale je ve třídě. Je kolega nebo kolegyně učitele. To je supr. Tam ta, ta motivace dětí být, až budu velká, že budu asistentka, je

velká. Tam, tam se to ukazovalo, když jsme s tím začínali, že když jsme přišli do tříd, kde byli asistenti, tak tři čtvrtě žáků chtěli být asistenty. Chtěli se stát...jako čím budeš? Já budu asistentka, já budu asistent. To byla, to mohla být jako velká motivace. Já jsem tehdy těm asistentům říkala, jděte studovat, nestačí, byli asistenti, vy si teď jako vošaháte tu školu, protože vy jste nikdy neměli možnost si vošahat t zevnitř. Jen jako žák nebo jako rodič. Teď si ji vošaháte jako zaměstnanec. Ošahaňte si ji, a když je vám to příjemné, jděte studovat. **PAPE:** Mnoho z nich šlo studovat, udělali si střední školy, šli studovat pedáky. Supr. Mnoho z nich ale o tu práci přišli, teď budu taková nepříjemná...a nahradili je čeští asistenti. Já jsem to tehdy říkala, protože prvotní pojmenování asistentů pedagoga bylo romský asistent a převzali jsme to z ciziny, z Anglie, kde jsou bilingvní asistenti. Co, co bylo úlohou hlavní tehdy na tom „luniku“ ...no jako překládat těm dětem, z ty romštiny do slovenštiny. **PAPE:** Proto to byli bilingvní asistenti, a pro chtěli Romi, protože oni tu romštinu uměli, jo. Tam bylo to, že co má ten asistent jako dělat, no př tím dětem, vysvětlovat pojmy, učit je ta česká nebo slovenská nebo česká slova. Jakmile ale došlo že **PAPE:** část těch romských asistentů byla nahrazena českými asistenty, kteří sice měli vyšší vzdělání, ale byli jako lépe na tom, co se týče vzdělání jako takového, měli střední školy, měli vysoké školy a tak dále, ale ztratilo se tam to, o co tady šlo, o ten jazyk, jo. Ono to bylo fajn, že jim pomáhali, že ty děti organizovali, že pomáhali učitelům, najednou to už nebyl romský asistent, nebyl to bilingvní asistent, ale byl to asistent učitele. My jsme nepotřebovali, ty **PAPE:** romské děti nepotřebují, aby ve třídě byl asistent učit potřebují pro sebe asistenta, jo. A to zase došlo tady (smích) k nějakému omylu, že tohle někdo nepo že řekli, no tak to je asistent, který pomáhá všem, on pomáhá hlavně učitelům, a vlastně je pro všechny tak dále. Já chápu, pak když se zrušily ty zvláštní školy a přišly děti ze zvláštních škol, že bylo potřeba ještě jednoho člověka do těch tříd, kde, kde byli integrováni žáci z těch zvláštních škol a podobně, ze speciálních škol a tak. Já tomu rozumím, protože jsem učitelka, tak já vím, o čem to je, ale tenhle moment, že v těch třídách měl být asistent, pro, kvůli romským žákům, a znova, kvůli tomu, aby jim pomáhal s českým jazykem, aby jim vysvětloval, aby, aby prostě s nimi pracoval na tom, aby ty děti prostě si odnesly domů co z toho, co slyšely a viděly. Aby porozuměly, co se vlastně dnes, dnes během vyučování v té škole ode mě je mi trochu líto, že vlastně tohle to není, protože sice tam máme, a třeba je tam asistent i Rom, ale třeba neumí romsky, jo. A to je taky problém, že vlastně on je tam, to jsou zase dvě ruce navíc. Ale je to zase o tom, že základem je prostě čeština a fakt jako je třeba s těmi dětmi pracovat s tím, že ty děti nerozumí, nechápou, a když tam není někdo, kdo jim to dokáže znova převyprávět, vysvětlit, a tak dále, že...to...bohužel...jako...No, třeba vidím to v Anglii. Když přijeli Romové do Anglie a děti šly do škol, do škol, do škol, tak tam jsou ti bilingvní asistenti, sice neu...a mnoho z nich, z těch Romů začalo pracovat ve školách jako bilingvní asistenti a začali se, začali jim překládat, začali se učit, zača...dnes já znám několik rodin třeba i z toho Slovenska, kteří už mají děti, které maturovaly v Anglii, tyhle děti by na Slovensku nebo v Čechách nikdy k maturitě nedošly. Nikdy. **PAPE:** V Anglii se k romským žákům přistupovalo jako k lidem, kteří neumí anglicky. A učí se od začátku ten jazyk. A dnes koukám, jejich rodiče, pořád jako neumí dobře anglicky, protože si neprošli školou, kde by se k nim přistupovalo jako k dětem, které neumí anglicky, ale jejich děti, jejich děti jsou prostě maturanti a studují. (pauza) **PAPE:** asistenti ano, ale pro, tam kde není až tak jazykový problém, okay. Ale tam, kde je problém jazyko bych, pokud by tam měl být asistent, já bych strašně chtěla, aby tam byl romský asistent, mluví romsky a umí pracovat s českým jazykem.

Okomentoval(a): [RK39]: PAPE: Romský asistent vzor pro romské žáky

Okomentoval(a): [RK40]: PAPE: Romští asistenti studovali střední školy, přesto byli nahrazeni českými asistenty s vyšším vzděláním

Okomentoval(a): [RK41]: PAPE: Hlavním úkolem romských asistentů bylo překládat a vysvětlovat pojmy

Okomentoval(a): [RK42]: PAPE: Bilingvní romské asistenty nahradili lépe vzdělaní čeští asistenti, nedokázali však pomoci vyřešit jazykové bariéry

Okomentoval(a): [RK43]: PAPE: Individuální práce romského asistenta s romskými žáky byla zaměřena na rozvoj českého jazyka

Okomentoval(a): [RK44]: PAPE: V Anglii se k romským žákům přistupovalo jako k lidem kteří neumí anglicky

Okomentoval(a): [RK45]: PAPE: Romský asistent je velkým přínosem v edukačním procesu, pokud umí pracovat s českým jazykem

4.3 JAK MŮŽE INKLUZIVNÍ PROSTŘEDÍ ŠKOLY PŘÍSPÍVAT K ODBOURÁVÁNÍ BARIÉRY K INTELEKTUÁLNÍMU ROZVOJI ROMSKÝCH ŽÁKŮ?

No (pauza) asi nijak (smích), když se nezaměříme na problém, **PAPE:** prostě my musíme u každého dítěte prostě definovat problém. Já, mi už trochu jako vadí, když mluvíme globálně o romských žácích, jo. jako nějaká homogenní parta, nějaký homogenní gang, jo. To ne, to, to prostě, to je, to jsou děti a k jiné a každé má jiné potřeby, takže (pauza) jo, v něčem se, něco je společného, ale, pak jako...My, když máme české děti, které jsou integrovány do základní školy, no tak se ptáme, co to dítě má, jaký má problém. Přece neříkáme jenom, přišly nějaké děti a mají problém, říkám, máme autisty, ale nejsou dva stejní autisté.

Okomentoval(a): [RK46]: PAPE: V inkluzivním prostředí je nutné definovat problém daného žáka

Okomentoval(a): [RK47]: Romští žáci nejsou homogenní

Máme děti s dysgrafií, ale nemáme dva stejně dysgrafiky, máme děti s vývojovou dysfázií, ale každý má jiný problém, každý potřebuje něco jiného. No tak tak **PAPE:** u těch romských dětí, možná i to je chyba, že když máme nějakou homogenní skupinu dětí, romských, že ke všem přistupujeme, jo, to jsou romští žáci, a to je problém, zásadní je individualistický a diferencovaný přístup, výchova k vzájemné toleranci v předmětech Etická a Multikulturní výchova. Ale **PAPE:** kdybychom se jako se podívali, ale to je jako, na to musí být odborník, aby se podíval a definoval, přesně, které dítě má jaký problém, každému tomu dítěti vypracoval, hm, plán osobního rozvoje, jo. A to dítě si odškrtalo každý týden, co se naučilo a kam postoupilo, tak, myslím si, že je to diferenciací, ale pořádná, až taková individualizace, že fakt pojdme na dřev, co to dítě umí, neumí, popišme to a **PAPE:** nekoukejme se na to, co je v ŠVP, v RVP, protože když to dítě neumí česky, nám to může být jedno, ale pojdme, plán osobního rozvoje, ať se to dítě osobnostně rozvíjí, každý sá až může, a až nebude moct, až dosáhne hranici, nějakou, řekne se prostě, dál to nejde. Tohle strašně chybí v českých školách, že se nepřístupuje individuálně k těm romským žákům. Pokud se toto nezmění, pak inkluze nepomůže. Že, jako, **PAPE:** mně strašně vadí jako, že se říká bariéra, problém, znevýhodnění, všechna taková, ta slova mají takovou negativní konotaci, bariéru je třeba překonat, na to je třeba vyúsilit, znevýhodněné podmínky, už to tam je v tom názvu, (smích) že je něco blbě, něco špatně, jo, že v tom popisu těch dětí není nic příjemného. **PAPE:** Protože všechno, to, že je Rom, je problém, to, že jsou chudí, je problém, to že neumí česky, je problém, prostě to je jeden velký problém (smích). (pausa) 1

Okomentoval(a): [RK48]: PAPE: Znak inkluze diferenciací, individualizace

Okomentoval(a): [RK49]: PAPE: Pokud romský žák neumí česky, musí být zajištěn individualistický přístup a vypracován plán osobního rozvoje

Okomentoval(a): [RK50]: PAPE: Romský žák je jeden velký problém

4.4 KTERÉ EFEKTIVNÍ METODY PODPORY MŮŽE ŠKOLA VYUŽÍT K ÚČINNÉMU ODSTRAŇOVÁNÍ JAZYKOVÉ BARIÉRY A ROMSKÉHO ETNOLEKTU, A PŘÍSPĚT TAK K ROZVOJI JAZYKOVÝCH KOMPETENCÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ?

Jak říkám, prostě, zase, jazyková bariéra, jo, pojdme ji odstranit. Nemůžeme se na jazykovou bariéru vymlouvat, že děti jsou neúspěšné, to je fakt. **PAPE:** Romští žáci jsou nespěšní kvůli jazykové bariéře, samozřejmě, že tam hrají roli i jiné věci, ale jako i u běžných českých dětí, přece jako ty romské nejsou z jiného světa, jo, žijeme v jedné republice. To co, jaké problémy mají české děti, to ty romské rodin romské děti mají taky. Někdy několikrát znásobeny ještě tím, že jsou Romové. Ale základem je jazyková bariéra. **PAPE:** A jestliže nám se podaří odstranit jazykovou bariéru, tak potom je úplně jedno, jestli to je romské dítě, nebo české dítě, mají stejné problémy, ale **PAPE:** ten problém navíc, který má to romské dítě, a to by měli umět učitelé a asistenti, A ještě se vrátím k té otázce, **PAPE:** jak profesně připravit pe tak dobře, nikdo neví, když studuje, nikdo neví, kam ho život zavěje, kde bude učit, co bude dělat, ale ty přijdeš na nějakou školu a jsou tam romské děti a zjistíš, že to je problém, že je tam problém, tak hned bys měl nastoupit na nějaký kurz, na něco a dovědět se, abys uměl, jako učitel, ten problém vyřešit, protože od toho jsi tam, jo. A nevymlouvat se pořád, oni neumí česky, oni hento, hm, prostě jazyková bariéra je alfa omega toho velkého problému, kterému se říká neúspěšnost romských žáků nebo sociok znevýhodnění, protože, když si vezmete, sociokulturně **PAPE:** znevýhodněný romský žák, tak jsou slova, sociokulturně a ještě romský (smích)jo. A to je jako...on může být socio znevýhodněný, protože i české chudé děti, on může být kulturně znevýhodněný, protože, třeba, já nevím, někde na Ostravsku se mluví také jiným jazykem, než je spisovný jazyk, a třeba žijí v jiné kultuře, jo. Ale to, že je romské, také nemusí být problém, pokud jako umí dobře česky. Ale tohle prostě, **PAPE:** to jsou věci, které jako j si nahlas pojmenovat, říct, že to je tak a zaměřit a řešit jeden problém za druhým. Ale základem je jazyk. Hotovo.

Okomentoval(a): [RK51]: PAPE: Jazyková bariéra způsobuje školní neúspěšnost romských žáků

Okomentoval(a): [RK52]: PAPE: Odstraněním jazykové bariéry zjistíme, že romští i čeští žáci mají stejné problémy

Okomentoval(a): [RK53]: PAPE: Jazykovou bariéru rodiče odstranit nedokáží

Okomentoval(a): [RK54]: PAPE: Profesní příprava pedagoga souvisí i s možností absolvovat kurzy a umět tak řešit problémy s romskými žáky

Okomentoval(a): [RK55]: PAPE: Sociokulturně znevýhodněný romský žák

Okomentoval(a): [RK56]: PAPE: Základem pro vzdělávací úspěšnost romských žáků je vyřešit jazykovou bariéru

VÝZKUMNÉ OTÁZKY A OTÁZKY PRO ROZHOVORY S RESPONDENTY

1. VÝZKUMNÁ OTÁZKA č. 1

Jaké jsou z pohledu pedagoga nejčastější příčiny školní neúspěšnosti sociálně znevýhodněných romských žáků v procesu vzdělávání?

- 1.1. Nakolik, podle vašeho názoru, hrají v neúspěšnosti sociálně znevýhodněných romských žáků roli prvky tradiční romské kultury?
- 1.2. Nakolik, podle vašeho názoru, hrají v neúspěšnosti těchto žáků roli socioekonomické bariéry?
- 1.3. Jak je, podle vašeho názoru, neúspěch sociálně znevýhodněných romských žáků ovlivněn nízkou úrovní motivace a malým důrazem na vzdělávání ze strany jejich rodičů?
- 1.4. Nakolik, dle vašeho názoru, mohou kulturně sociální status a rodinné prostředí ovlivňovat celkový intelektový výkon romských žáků?

2. VÝZKUMNÁ OTÁZKA č. 2

Nakolik ovlivňuje jazyková bariéra a romský etnolekt vzdělávací výsledky romských žáků?

- 2.1. Jak ovlivňuje, z vašeho pohledu pedagoga, úspěšnost romských žáků ve vzdělávacím procesu základní školy jazyková bariéra a romský etnolekt?

3. VÝZKUMNÁ OTÁZKA č. 3

Jaké osobnostní a profesní dispozice pedagoga mohou pomáhat v redukci bariér ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků?

- 3.1. Jaká kritéria by měla splňovat osobnost pedagoga pro úspěšné vzdělávání romských žáků a spolupráci s rodiči a komunitou?
- 3.2. Jakou roli hraje v edukaci romských žáků profesní připravenost a profesní rozvoj pedagoga?

4. VÝZKUMNÁ OTÁZKA č. 4

Jakým způsobem lze redukovat kulturně podmíněné bariéry ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků prostřednictvím podpůrných mechanismů ve škole?

- 4.1. Jaký vliv mají asistenti pedagoga při redukci kulturně podmíněných bariér ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků?
- 4.2. Jakou specifickou roli ve vzdělávání sociálně znevýhodněných romských žáků mají asistenti pedagoga, pokud jsou sami Romové?
- 4.3. Jak může inkluzivní prostředí školy přispívat k odbourávání bariér a k intelektuálnímu rozvoji romských žáků?

Které efektivní metody podpory může škola využít k účinnému odstraňování jazykové bariéry a romského etnolektu, a přispět tak k rozvoji jazykových kompetencí sociálně znevýhodněných romských žáků?